

การใช้เรื่องเล่ามีปูและย่าแสะ : ศึกษาเฉพาะกรณีชาวบ้านป่าจ๊ะ

นายสนั่น เศรษฐพันธ์

ศูนย์วิทยทรัพยากร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2536

ISBN 974-582-414-3

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

117871247 019475

THE PU SAE YA SAE SPIRITS NARRATIVE IN PRACTICE :
A CASE STUDY OF PA CHI VILLAGERS

Mr. Thanan Sethaphan

ศุภชัย วิทยธรพยากกร

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
for the Degree of Master of Arts
Department of Sociology and Anthropology

Graduate School

Chulalongkorn University

1993

ISBN 974-582-414-3

หัวข้อวิทยานิพนธ์
โดย
ภาควิชา
อาจารย์ที่ปรึกษา

การใช้เรื่องเล่าผีปู่และย่าและ : ศึกษาเฉพาะกรณีชาวบ้านป่าจ๊ะ
นายธนันท์ เศรษฐนันท์
สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
รองศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

[Signature] .....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วัชรภักย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

[Signature] .....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา คิวินทร์นันท์)

[Signature] .....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์)

ศูนย์วิทยุวิทยุวิทยุ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
[Signature] .....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณา เกรียงไกรเพชร)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

รณัท เศรษฐพันธ์ : การใช้เรื่องเล่าผีและย่าและ : ศึกษาเฉพาะกรณีชาวบ้านป่าช้า
(THE PU SAE YA SAE SPIRITS NARRATIVE IN PRACTICE : A CASE STUDY OF
PA CHI VILLAGERS) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.อมรา พงศาพิชญ์, 138 หน้า. ISBN 974-
582-414-3

การวิจัยนี้ต้องการแสดงถึงการใช้เรื่องเล่าผีและย่าและของชาวบ้านป่าช้า โดยใช้แนวคิด
"Ethnography of Speaking" ของ Dell Hymes แนวคิดนี้พิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้เรื่อง
เล่า อันได้แก่ ผู้เล่า ผู้ฟัง รูปแบบสำร ช่องทางการสื่อสาร สัญลักษณ์ หัวข้อและฉาก

ในการใช้เรื่องเล่า ผู้เล่าเรื่องเล่ามีอายุมากกว่าผู้ฟัง พวกเขาเล่าด้วยปากโดยใช้ภาษาคำ
เมือง และเล่าเรื่องเล่าแบบเรื่องเล่าร้อยแก้ว ชาวบ้านใช้เรื่องเล่านี้อ้างอิงถึง "ประวัติ" หรือ ตำนาน
ของผีและย่าและและพิธีกรรมเลี้ยงผีและย่าและ

เรื่องเล่านี้มีคุณค่าในแง่ที่เป็นประวัติของผีและย่าและและพิธีกรรมเลี้ยงผีและย่าและ เรื่อง
เล่าและพิธีกรรมจึงมีบทบาทเชื่อมโยงอดีตครั้งพุทธกาลกับปัจจุบันและตอกย้ำความเชื่อเรื่องการเวียนว่าย
ตายเกิด

ในปัจจุบัน บริบททางสังคมของหมู่บ้านได้เปลี่ยนไป มีคนนอกชุมชนเข้าไปติดต่อสัมพันธ์ด้านพิธี
กรรมเลี้ยงผีมากขึ้น ทำให้คุณค่าและบทบาทของเรื่องเล่าเปลี่ยนไปด้วย จากที่เรื่องเล่าที่ทำหน้าที่สื่อ "เนื้อ
หา" หรือ "สำร" เกี่ยวกับผีและย่าและและพิธีกรรมเลี้ยงผีและย่าและในฐานะเป็นส่วนของวัฒนธรรม
กลายเป็นเรื่องเล่าและพิธีกรรมมีหน้าที่บทบาทเฉพาะเพื่อแสดงถึงความเก่าแก่ของชุมชนและรากเหง้าของ
วัฒนธรรม บทบาทของเรื่องเล่าและพิธีกรรมในชีวิตประจำวันลดความสำคัญลงไปมาก เพราะความเปลี่ยนแปลง
ของบริบททางสังคม เรื่องเล่าและพิธีกรรมไม่ได้มีบทบาทในชีวิตประจำวันเหมือนที่ในอดีตที่
ผ่านมา

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
สาขาวิชา มานุษยวิทยา
ปีการศึกษา 2535

ลายมือชื่อนิสิต .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

C231139 : MAJOR : SOCIOLOGY AND ANTHROPOLOGY
KEY WORD: : PU SAE YA SAE SPIRITS, NARRATIVE / NARRATIVE IN PRACTICE

THANAN SETHAPHAN : THE PU SAE YA SAE SPIRITS NARRATIVE IN PRACTICE :
A CASE STUDY OF PA CHI VILLAGERS. THESIS ADVISOR : ASSO. PROF. AMARA
PONGSAPICH, Ph.D. 138 pp. ISBN 974-582-414-3

The objective of this thesis is to show the Pu Sae Ya Sae spirits folklore in practice by examining, usage, value and function in the context Pa Chi Village. The author uses Dell Hymes "Ethnography of Speaking" to analyze the narrative composing of sender, receiver, message form, channel, code, topic and setting.

In narrating, the sender, who present content of the folklore are older than the receivers. They narrate, face to face, using Kham Muang (Lanna language). Pu Sae Ya Sae spirits and Pu Sae Ya Sae spirits ritual are told and performed in the village setting and are viewed as "history" or tamman of the villagers.

The value of the narrative is the historical content of Pu Sae Ya Sae spirits and Pu Sae Ya Sae spirits ritual. The narrative and ritual link the past since the time of the Buddha to present, and supporting belief in past lives and reincarnation.

At present, the social context of the village is changing. Outsiders come to the village to watch the ritual and the narrative's value and the functions changed from being the "means" or "media" in sending the message to becoming the representation of the villagers historical identity and cultural heritage. While this function becomes more important recently because of the rapid socio-economic changes taking place, the function of the narratives and rituals as part of the village way-of-life did not receive attention of the villagers as has been seen in the past.

ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

สาขาวิชา มานุษยวิทยา

ปีการศึกษา 2535

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในน้ำใจและเป็นหนี้บุญคุณ ชาวบ้านป่วจี่ เป็นอย่างยิ่ง พวกเขาเป็นทั้งเจ้าของและผู้ใช้ เรื่องเล่าสืบเสาะย่านสะ ที่แท้จริง พวกเขาได้สอนความเป็นเจ้าของและการใช้เรื่องเล่านี้แก่ผู้วิจัย ผู้วิจัยจะรู้สึกผิดและเสียใจเป็นอย่างมาก หากรายงานฉบับนี้บิดเบือนข้อเท็จจริงของพวกเขา แม้จะโดยไม่ตั้งใจหรือความสามารถของผู้วิจัยก็ตาม เพราะจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจพวกเขาผิดพลาด

งานวิจัยนี้เริ่มต้นจากการให้คำปรึกษาของ ศ.พัทยา สายหุ ผู้ซึ่งเป็นครุวิชาการและครุชีวิต รศ.อมรา พงศามิษฐ์ ผู้ซึ่งให้คำปรึกษาตลอดการศึกษานี้ รศ.ปรีชา คุวินทร์พันธุ์ และ ศศ.สุวรรณา เกரியงไกรเพชร ผู้ซึ่งให้คำแนะนำอันมีค่าต่อการศึกษา ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ทั้ง 4 ท่านเป็นอย่างยิ่ง

ตลอดการศึกษามีผู้ให้คำแนะนำต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์อีกมาก และผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นพิเศษแก่ ศศ.สุพรรณ ทองคล้าย ศศ.บัวเพ็ญ ระวิน Prof. Shigeharu Tanabe นีวัฏฐ บัวแดง อิศรา สุวานตาล อาจารย์สุจิรา ประยูรนิทกซ์ และ อาจารย์สรสวดี อ่องสกุล

สุดท้ายผู้วิจัยขอขอบคุณเพื่อน้องทุกคนที่ให้ความห่วงใย และเอาใจช่วยเมื่อผู้วิจัยประสบปัญหาเกี่ยวกับการศึกษา ขอขอบคุณเป็นพิเศษแก่ พี่สาวภาว เชาว์ศิลป์ และ กิตติพงศ์ เกษมพงษ์ งานชิ้นนี้สำเร็จเป็นรูปเป็นร่างได้ ส่วนหนึ่งเป็นน้ำมิตรของ โอमार คำดี ที่สละห้องส่วนตัวและเครื่องคอมพิวเตอร์ให้ใช้ ผู้วิจัยขอขอบคุณเขาและครอบครัว.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ณ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	3
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	4
แนวคิดที่ใช้ในการศึกษา.....	8
วิธีการศึกษา.....	15
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	18
2. สภาพทั่วไปของหมู่บ้านป่าจี้.....	19
ลักษณะของหมู่บ้าน.....	20
ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน.....	24
ความสำคัญเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ในปัจจุบัน.....	29
ประชากรของหมู่บ้านป่าจี้.....	30
การทำมาหากิน.....	32
ความเชื่อทางศาสนา.....	35
3. มีปูและย่าแสะและพิธีกรรมเลี้ยงมีปูและย่าแสะ.....	42
ความเป็นมาของมีปูและย่าแสะ.....	43
พิธีกรรมเลี้ยงมีปูและย่าแสะ.....	50

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่	หน้า
4. การใช้เรื่องเล่ามีปูและย่าแสะ.....	69
เรื่องเล่ามีปูและย่าแสะ.....	70
การใช้เรื่องเล่ามีปูและย่าแสะ.....	73
5. คุณค่าและบทบาทของเรื่องเล่าในหมู่บ้าน.....	101
คุณค่าของเรื่องเล่าในหมู่บ้านปาดัง.....	101
บทบาทของเรื่องเล่าในหมู่บ้านปาดัง.....	108
6. สรุปผลการศึกษา.....	116
เอกสารอ้างอิง.....	121
ประวัติผู้เขียน.....	127

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงจำนวนประชากรหมู่บ้านป่าจี้ แบ่งตามรุ่นและเพศ.....	30
ตารางที่ 2 จำนวนผู้เล่าเรื่องเล่าผีและย่าแสะ.....	74
ตารางที่ 3 คำตอบคำถามว่า "อยากฟังเรื่องเล่านี้ ควรไปฟังจากใครบ้าง".....	76
ตารางที่ 4 การใช้เรื่องเล่าผีและย่าแสะของชาวบ้านป่าจี้.....	97

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 แผนที่หมู่บ้านป่าจี้.....	22
ภาพที่ 2 คนรับจ้างฆ่าควายกำลังฆ่าและหนังควาย.....	57
ภาพที่ 3 ซากควายที่ชาวบ้านนำมาจัดตั้งเป็นตัวควาย.....	58
ภาพที่ 4 ชาวบ้านผู้ชายกำลังแปงห่อ.....	60
ภาพที่ 5 พระบฏ.....	61
ภาพที่ 6 ตั้งเข้ากำลังอัญเชิญท้าวทั้งสี่.....	63
ภาพที่ 7 ม้าขี้ ก. กำลังทรงผียักษ์.....	66
ภาพที่ 8 ผียักษ์กำลังกินเนื้อควาย.....	67
ภาพที่ 9 ผียักษ์พ้อนหน้าพระบฏ.....	67

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย